

ПРОГРАМА

вступного іспиту до аспірантури Інституту історії України НАН України з спеціальності 032 – Історія та археологія

1. Становлення та піднесення Києво-Руської держави: політична та соціальна структури, ідеологія, економічні моделі.
2. Духовно-культурний світ давньоруського суспільства.
3. Південна Русь під зверхністю монголів. Піднесення Галицько-Волинської держави.
4. Північне Причорномор'я як зона міжцивілізаційних контактів у добу середньовіччя. Кримський ханат та його роль в історії ранньомодерної України.
5. Українські землі у складі Великого князівства Литовського та Корони Польської у XIV-XVI ст. Історичне значення Берестейської унії 1569 р.
6. Запорозька Січ як центр соціально-політичної консолідації українського козацтва. Її місце у системі політичних відносин в Україні у другій половині XVII – XVIII ст.
7. -Українська національна революція середини XVII ст. та становлення Української держави раннього нового часу: типологія, етапи та історичні наслідки.
8. Суспільно-політичний розвиток України в останній чверті XVII ст. Інкorporація українських земель до складу Російської імперії у XVIII ст.
9. Церковні відносини в Україні в контексті Реформації і контрреформації в Європі.
10. Україна в соціополітичних просторах Російської та Габсбурзької імперій. Піднесення і політизація національного руху.
11. Модернізаційні процеси в економіці та соціальній сфері українських регіонів у XIX ст.
12. Україна у Першій світовій війні: національний вимір матеріальних і людських втрат.
13. Українська революція початку XX ст. Боротьба за національну державність в умовах громадянського протистояння та іноземної інтервенції.
14. Західно-Українська Народна Республіка 1918-1923 рр. Історичне значення. Історіографія проблеми.
15. Утвердження в Україні комуністичного режиму в 20-30-х рр. XX ст. Нова економічна політика та політика коренізації: зміст, хронологічні рамки, українська специфіка.
16. Сталінська «революція зверху»: нові наукові підходи.
17. Індустріалізація та колективізація сільського господарства в Україні у 1920-1930-х рр. Трагедія голодомору 1932—1933 рр.

18. Західноукраїнські землі у міжвоєнний період: форми державотворення, економічні моделі та соціально-політичні рухи.
19. Україна у Другій світовій війні: актуальна тематика та дискусійні проблеми.
20. Створення ОУН та розбудова її структури напередодні та в роки Другої світової війни; Українська повстанська армія: новітні погляди.
21. Голод 1946-1947 рр. в Україні: причини та наслідки.
22. Трансформації політичної системи радянського суспільства у роки «відлиги» та «застою»: український вимір.
23. Становлення та розвиток опозиційного руху в Україні в 1950-1980-х рр.: напрями діяльності, програмні документи, характер боротьби.
24. Україна на міжнародній арені (1945-1991 рр.): акції, проекти, концепції.
25. Утвердження Української держави і боротьба за відстоювання її незалежності (1991-2017 рр.)
26. Особливості виникнення, форми та еволюція держави на Стародавньому Сході.
27. Поняття «історія античності» та «антична цивілізація». Спільні риси та особливості у розвитку цивілізацій Давнього Сходу та античної греко-римської цивілізації.
28. Візантійська цивілізація: становлення, еволюція, занепад.
29. Християнізація Європи. Середньовічні ересі. Інквізиція. Католицькі ордени. Конфронтація між Західною та Східною Церквами.
30. Відродження як історико-культурний феномен.
31. Епоха абсолютизму в Європі та її історичне значення.
32. Перетворення Росії в абсолютну монархію. Основні особливості Російської імперії.
33. Франція та Європа в період революції кінця ХУІІІ ст. та наполеонівський війн.
34. Політична система та міжнародне становище Речі Посполитої у другій половині ХУІ – ХУІІІ ст.
35. Османська імперія як етно-політичний і суспільно-господарський феномен: зародження, етапи еволюції, причини краху.
36. Східне питання та загострення суперечностей між європейськими державами у ХІХ ст.
37. Формування американської нації та державності у ХУІІІ-ХІХ ст.
38. Європа напередодні та в період Першої світової війни.
39. Жовтневий більшовицький переворот в Росії 1917 р., революційний, національно-визвольний рух в Європі: нові підходи до проблеми.

40. Спільне та специфічне у державно-політичному та соціально-економічному розвитку країн Центральної та Східної Європи у міжвоєнний період.
41. Тоталітарні режими в країнах Європи в 20-х-40-х рр. ХХ ст.
42. Причини та основні етапи Другої світової війни.
43. Вестфальська, Версальська та Потсдамська системи післявоєнного мирного врегулювання: порівняльний аналіз.
44. Спроби реформування тоталітарно-комуністичних систем в Європі в 50-80-х роках.
45. Виникнення держави Ізраїль. Палестинське питання. Конфлікти на Близькому Сході.
46. Об'єднання Німеччини, розпад СРСР та їх вплив на розвиток європейських процесів.
47. Політичні наслідки «арабської весни» для країн регіону.
48. Японське економічне диво: культурно-цивілізаційні та зовнішньополітичні складові.
49. Націоналізм, міжетнічні і міжнаціональні конфлікти в європейських країнах на сучасному етапі.
50. Інституційне оформлення та функціонування міжнародних та безпекових блокових організацій.
51. Терміни «історіописання», «історична наука» та «історична думка»: співвідношення та смисли.
52. Поняття «напрямок», «школа», «течія»: субординація, співвідношення, кореляція.
53. Народження, функціонування, «переформатування» та згасання наукових шкіл.
54. Проблемна історіографія та її значення для розвитку історичної науки.
55. - Козацькі літописи Самовидця, Григорія Граб'янки та Самійла Величка.
56. Михайло Максимович й осередки українського романтизму 1830–1840-х рр.
57. Дмитро Яворницький і значення його творчої спадщини.
58. Микола Костомаров як історик України.
59. Михайло Грушевський та його «Історія України-Руси».
60. Українська історична наука 1920–1930-х років.
61. Наукова спадщина І. П. Крип'якевича.
62. Еміграційне / діаспорне історіописання у міжвоєнну і повоєнну добу.
63. Створення українсько-американських та українсько-канадських інституцій на зламі 1960–1970-х рр.

64. Впливи соціо- та етнокультурного середовища й інтелектуальної атмосфери західного світу на горизонт концептуалізації представників еміграційної / діаспорної історіографії.
65. «Колективний стиль» як домінуюча форма республіканського історіописання. Багатотомники 1950–1980-х рр.
66. Джерелознавство в системі історичної науки. Історичні джерела: класифікація, методика пошуку, опрацювання і використання.
67. Архівознавство в Україні: об'єкт та предмет дослідження.
68. Нумізматика та боністика: джерела, інформативний потенціал.
69. Історична географія та картографія в Україні.
70. Розвиток геральдичних студій в Україні.
71. Сфрагістика в системі спеціальних історичних дисциплін.
72. Мемуаристика: джерела, інформативний потенціал.
73. Документознавство та дипломатика: особливості предметного дослідження.
74. Емблематика в системі атрибутики держави: дослідження в Україні.
75. Історична хронологія як наукова дисципліна, значення праць з хронології та їх використання в історичних дослідженнях.